

Genç Feministler Rahatsız: Filmmor Neden Kapandı?

Mücahit GÜLTEKİN, 11 Mart 2021

<https://islamianaliz.com/m/3920/genc-feministler-rahatsiz-filmmor-neden-kapandi>

Geçtiğimiz Şubat ayında Türkiye'deki feminist hareketin iç dünyasını yansıtan çok önemli bir gelişme oldu. 2016-2020 yılları arasında Filmmor'da çalışmış "13 kadın+", W Kuşağı adıyla açtıkları sosyal medya hesabından 10 Şubat tarihinde ortak bir duyuru yayınlayarak "şiddet gördükleri" gerekçesiyle Filmmor'dan ayrılma kararı aldı.

Ama yaşananları asıl dikkat çekici kılan Filmmor'un 4 gün sonra kendini feshetme kararı almasıydı. Feminizm propagandasının adeta amiral gemisi konumunda olan Filmmor'un 428 takipçisi olan bir hesaptan "isimsiz" olarak yapılan bir paylaşımından sonra alelacele "kapanma kararı" almasını nasıl anlamak gerekir? Üstelik Filmmor 2021 yılında yapacakları 19. Film Festivali duyurusunu yapmışken.

Ben olay için "çok önemli bir gelişme" dedim ama olayı "skandal" olarak tanımlamak da mümkün. Olayı skandal haline getiren şey -eğer doğruysa- 13 kadının ayrılma gerekçeleri: "**Ayrımcılık ve sistematik şiddet.**"

Yanlış okumadınız, feminist hareketin görsel lojistiğine destek veren Filmmor, kendi bünyesinde çalıştırdığı kadınlara uzun yıllardır ayrımcılık ve şiddet uyguluyormuş. Yapılan açıklama mevzunun Filmmor'la sınırlı olmadığını gösteriyor:

"Filmmor başta olmak üzere tüm kurumları, Türkiye'deki feminist ve LGBTİ+ hareketi kişisel çıkarlar uğruna istismar etme, hem kurumsal hem kişisel kulis yoluyla zarar verme eylemlerine son vermeye davet ediyoruz"^[1]

Ben olayı sosyal medyadan duydum. Konuyla ilgili yorum, açıklama, twit ne bulduysam okumaya, takip etmeye çalıştım. Ancak bu kadar önemli bir konuda yazılmış tek bir makale görmedim. Konu sosyal medyada yapılan tartışmalar, atılan twitler, twitlere yapılan yorumlar ve bir kaç renksiz/kokusuz haberle sınırlı. Ama bu kadarı bile mevzunun hakikaten "yenilir-yutulur" cinsten olmadığını gösteriyor. Düşünebiliyor musunuz, kadına yönelik şiddeti önlemenin bayrağını taşıyan bir kurum, bünyesinde çalıştırdığı kadınlara şiddet uyguluyor! Tabii ki, suçlamaların haksız olma ihtimali de var. Ancak konuyu biraz daha araştırınca bunun ilk olmadığını gördüm. **Meğer bu şiddet uzun yıllardır devam ediyormuş, 2015 yılında da 14 kadın aynı sebeple Filmmor'dan ayrılmış.** Kadınlar, "**Filmmor'dan Neden Ayrıldık?**" başlıklı bir yazı kaleme alarak Filmmor'da gördükleri şiddeti ifşa etmişler.

Bu ifşaatları iki açıdan değerlendirmek mümkün. Birincisi yapılan ifşaatlar feminist hareketin "şiddet" konusundaki samimiyetsizliğini, tutarsızlığını ve kendi içindeki "feminist kadınlara" yaptıkları şiddeti örttüklerini gösteriyor. Şüphesiz bu, feminist hareket için bir skandal. İkincisi ise bu ifşaatlar, feminist hareket içinde bir iktidar ve güç mücadelesinin işareti. Eğer öyleyse feminist hareketin kaptan köşküne operasyon yapıp, feminist hareketin yörüngesini değiştirmek isteyenler kimler ve ne yapmak istiyorlar? Bu yazıda her iki bakış açısını da dikkate alan bir değerlendirme yapmaya çalışacağım. Ancak ilk olarak Filmmor hakkında biraz bilgi verelim.

Filmmor Nedir?

2003 yılında kurulan Filmmor, her yıl kadın filmleri festivali düzenliyor. Bugüne kadar 18 film festivali düzenlemiştir. Filmlerin yanında pek çok klip, kısa film ve görseller üretiyor. Feminist propagandanın merkezi mecralarından biri. Kurumun resmi web sitesinde "19. Filmmor" sekmesi de yer alıyor ama aktif değil, çünkü girişte belirttiğimiz gibi Filmmor ifşaatından 4 gün sonra yaptığı bir açıklamayla "**kapanma kararı**" aldı. Filmmor ayrıca "Filmmor Kadın Filmleri Festivali" kapsamında "Altın Bamyra" ödülleri de veriyor. "Altın Bamyra" şöyle tanımlanıyor: "*Altın Bamyra Ödülleri, Türkiye sinemasında kadınlarla ilgili yanlış mitlerin, algıların, cinsiyetçi bakışın sinemada yeniden üretilip temsil edilmesine ve bu ayrımcılığın normal kılınmasına, kadınlara dair alanların daraltılmasına bir eleştiri, bir karşı duruş, bir söz söyleme isteğiyle ortaya çıktı.*"[2]

Filmmor'un bugüne kadar yaptığı festivallere ulusal ve uluslararası pek çok sivil ve resmi kurum sponsor olmuş. Sponsorluk yapan bazı kurum ve kuruluşlar şunlar: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Hürriyet Gazetesi, Beyoğlu Belediyesi, Friedrich Ebert Stiftung, İsrail Başkonsolosluğu, CNN Türk, Cumhuriyet Gazetesi, BirGün Gazetesi, Van TV, Hollanda Başkonsolosluğu, Kartal Belediyesi, Hollanda Kraliyeti, Goethe Institut, Avusturya Kültür Ofisi, Chrest Foundation, Global Fund For Women, Bianet, KAOS GL, Sinema Genel Müdürlüğü, Açık Toplum Vakfı, AGOS, Evrensel Gazetesi, Heinrich Böll Stiftung, İsveç Başkonsolosluğu, Feminist Politika, Amargi[3]

Filmmor'a Yapılan Suçlamalar Neler?

Peki yapılan ifşaatlarda Filmmor'a hangi suçlamalar yöneltiliyor? Önce 2015'te ayrılan kadınların yayınladıkları duyurudan bazı pasajlar aktaralım (bold vurgular bana ait)[4]:

"Filmmor'da yaşananlar kendi içinde özgün olmakla birlikte **münferit deneyimler değildir...**"

"Kuruluşundan bugüne **iki üç kişi dışında herkes Filmmor'dan ayrılmıştır**. Çünkü Filmmor'la ilişkilenecek her yeni gelenin dışarıdan görülen ile içerisi arasındaki farkı kavramasını gerektiren ve genellikle ayrılanların bir daha uğramamak üzere yollarını ayırdığı bir süreçtir. Koparak ayrılma deneyimi, her daim **orda duranlara daha çok birikim, sermaye olarak dönerken ayrılmak zorunda kalanlara tuhaf bir ezilmişlik duygusu**, yeni gelecek çalışma hevesiyle dolu kadınlara ise eksik, yanlış, birikmemiş bir tarih bırakır. Kültürel sermaye birikimi suyun başını tutanlar için yığılma etkisi yaparken ayrılan **kadınların payına düşen travmatik bir deneyim, hayal kırıklığıdır**. Yeni emek verecek kadınların payına düşen ise sorumsuzca **otoriterleşmiş denetimsiz bir yapı**, dengesiz güç ilişkileri, parçalı ve dağınık bir tarihten ibarettir."

"Filmmor çalışanı genel olarak başkalarıyla kıyaslanır, **emeği değersizleştirilir, aşağılanmaya varacak bir boyutta eleştirilir**, başka birinin o işi hep daha iyi daha düzgün yapacağı söylenir, ya da bazı işleri yapmaya gönüllü dahi olamayacağı hissettirilir, hatta açıkça söylenir."

"Filmmor'da iş yapma biçimlerini, işin içeriğini ve düzenini yani çalışma saatlerini, **çalışma yükünü ve stresini, ücretleri hatta siyasal pozisyonları bile belirleyen bir iktidar** bulunmaktadır."

Filmmor'dan Ayrılan 13 Kadın+'nın Suçlamaları

Şimdi de Filmmor'un kepenkleri indirmesine neden olan ifşaatta neler söylendiğine bakalım. **İsim verilmeden** "kamuoyuna" başlığıyla yapılan açıklama 2015'teki açıklamayla benzer olmak birlikte daha açık ve sert olduğunu görüyoruz.. Açıklamanın, "*...kurum içinde yıllardır süregelen sömürü ve şiddet örüntüsünün gelecekte yeni çalışanlar ve gönüllülere uygulanabileceği ihtimali karşısında dayanışma amacıyla*" kaleme alındığı belirtiliyor. Duyuru, "Ayrımcılık" ve "**İş Ortamında İhlal Edilen İnsan Hakları ve Sistemik Şiddet**" şeklinde iki başlık altında ele alınmış. Yapılan ifşaattan bazı önemli vurgular şöyle[5] (**Bold vurgular bana ait. Bir de analiz ederken kolaylık olması için harflerle maddelendirdim**):

a) "Kadın düşmanlığı, transfobi, ırkçılık, yabancı karşıtlığı, İslamofobi, yaşçılık, sağlancılık, beden ayıplama, **Filmmor'un yansıttığı kimlikle tamamen çelişir biçimde, yaygın olarak uygulanmaktadır.**"

b) "Emek sömürüsü, feminist dayanışma adına verilmesi gereken olağan tavizler gibi dayatılıp sürdürülürken, hem Filmmor içinde hem de dışarıya karşı örgütün networkü kullanılarak **kadınları itibarsızlaştırılmakta, kadın düşmanlığı, cinsiyetçilik yapılmaktadır.**"

c) "Filmmor, iş ilişkisi kurduğu özellikle genç yaşta, idealist ve fazlasıyla kalifiye kadınların tüm vasıflarını görmezden gelerek yalnızca dayanışma için işe alındığını belirtir. İşe aldıkları göçmen, azınlık veya şiddete maruz kaldığını bildikleri **kadınların kimlikleri siyasi rant ve çevre elde etmek için sürekli kamusal olarak dillendirir, güvenliklerini tehlikeye atan ve özel hayatlarının gizliliğini ihlal eden bilgileri 3. kişilerle onayları ve haberleri olmadan paylaşır.**"

d) "Cinsiyetçi, etnik, ekonomik şiddet vb. yollarla şiddete uğrayan, bununla ilgili soruşturma süreci yaşamış ve/veya yaşadıklarını kamusal alanda ifşa etmiş kadınlar, işe alınmadan önce '*Psikolojilerinin bozuk olduğunu, bu sebeple iş görmeyecek durumda oldukları*' iddia edildikten sonra işe alınır ve iş süresince sistematik bir şekilde akıl sağlıklarının yerinde olmadığı imasıyla ve **hakaretlerle akıl sağlığı stigmatizasyonu yapılır.**" (İtalikler metnin orjinalinde)

e) "Başörtülü bir adayı pozisyon için kalifiye olmasına rağmen **başörtüsü sebebiyle iş ortamına uyum sağlayamayacağını iddia ederek iş görüşmesi aşamasına dahi gelmeden elenmiştir.** Sırf erkek alanları değiştirmek için kapsayıcılık ilkesine dayanarak oluşturduklarını iddia ettikleri **Cendır Beşlisi**'ne başörtülü bir karakter eklenmesi talebi, '**bizi temsil etmiyor**' diyerek reddedilmiştir."

f) "Sistematik mobbing ve gaslighting, itibarsızlaştırma, yalnızlaştırma, taciz, emek sömürüsü, çalışanlara ait en temel hakların ihlali, **Filmmor'un adeta çalışma, iş yaptırma biçimi haline gelmiştir.**"

g) "Gece 11, 12, sabaha karşı saatlerde çalışanlarına mesaj ve e-mail göndermek, herhangi bir konuşma sürmüyorken '*Uyudun mu?*', '*Beni seviyor musun?*' gibi mesajlar göndermek, yanıt almakta ısrarcılık, buna benzer davranışlarla beraber, çalışanların özel hayatına ve çalışma biçimine dair bilgileri **izinleri alınmadan üçüncü taraflarla, çeşitli irtibatlarda paylaşmak**, dedikodu yapmak, **iftirada bulunmak**, çalışanların **özel durumlarını onlara karşı kullanmak**, çalışma ortamında çalışma arkadaşları veya iş yapılan kimseler ile çalışan arasında güvensizlik yaratacak şekilde çalışanın yetkinliğini ve emeğini azımsayan ve görünmez kılan söylemlerde bulunmak da Filmmor'da gerçekleşmiştir." (İtalikler metnin orjinalinde)

h) "Yukarıdaki bilgilerin ışığında, Filmmor'daki dikey ayrımcılık ve şiddet örüntüsü barındıran iş ortamında çalıştırılan ve devamlı olarak çeşitli yollarla itibarsızlaştırılan ve hukuki destek alan kişiler olarak Filmmor'da deneyimlediğimiz süreci kamuoyu ile paylaşıyoruz. **Elimizdeki tüm ispat araçları ve tanıklıklarla hukuki yollara başvurma hakkımızın saklı olduğunu** belirtmek isteriz."

i) "Türkiye’de giderek daraltılan sivil toplum, medya ve film alanlarında hak temelli değerlerin **bilhassa finansal ve politik yollarla suiistimal edilerek kişisel çıkarlara hizmet etmek uğruna kullanılmasını** endişe ve öfkeyle izliyoruz."

j) "Feminist ve LGBTİ+ hareketi içindeki herkesi, **kendi imtiyazlarını sorgulamaya**, hareket içindeki ve dışındaki **şiddet örüntüsüne** son vermek adına yapılan ifşaları dikkate almaya davet ediyoruz."

k) "Whistleblowing (bilgi uçurma) kapsamında yaptığımız bu açıklamaların tekrar itibarsızlaştırılmamıza ve ikincil mağduriyetlere uğramamıza sebep olmaması adına, **hayatta kalanın unutulma hakkını da kullanarak isimlerimizin yalnızca baş harflerini** paylaşıyor, buna ayrıca saygı gösterilmesini bekliyoruz."

Her iki açıklama da Türkiye ve dünyadaki kadın hareketlerini temsil eden kurumların karakterini anlamak açısından hayli yüklü, kritik ifadeler içeriyor. Ben özellikle bir kaç tanesine dikkatinizi çekmek istiyorum. 2021'de yapılan son açıklamadan başlayalım:

1. Duyuruyu yapanlar isimlerini gizleyerek bu ifşaata yapmış. Halbuki feminist hareket, şiddete maruz kalan kadınların kendilerini ifşa etmeleri için güçlü bir teşvikte bulunur. Burada ise, ifşaata yapanların k maddesinde görüleceği üzere, ifşaattan sonra "cezalandırılma" kaygılarının olduğunu görüyoruz. İyi ama kimden korkuyorlar? Korkmalarının sebebi nedir? Bu, ya kurum içinde yaşananların dışarıya sızdırılmaması için çalışanların tehdit ve şantajla korkutulduğuna işaret ediyor ya da operasyonu yapanlar kimliklerini başka bir sebeple saklı tutmakta fayda görmüş.

2. J maddesindeki ifadeler de oldukça ilginç. Feminist ve LGBT hareketin içindeki ve dışındaki "**şiddet örüntüsünden**" bahsediliyor. Yani bu şiddet, açıklamanın ikinci bölümünde isimlendirildiği gibi "sistemik" bir şiddet. Kişiye bağlı, münferid bir şey değil. Fakat şiddetle ilgili öne sürülen iddialar çok da somut örneklerle dayanmıyor. Daha çok genel ve soyut ithamlar. Peki kim yapıyor bu şiddeti? J maddesi, bunun da işaretini veriyor: "kendi imtiyazlarını sorgulamaya" davet edilen kişiler. Kim bu imtiyazlı kişiler? Bu imtiyazı onlara kim veriyor? İmtiyaz derken ne kastediliyor? Bunlar belirsiz bırakılmış.

3. İ maddesi ürpertici bir ifşaatta bulunuyor: **Hak temelli değerlerin, finansal ve politik yollarla suistimal edilerek**, kişisel çıkarlar uğruna kullanılması. Yine cevapsız sorularla karşı karşıyayız: Kim bunlar? Bu sömürüyü nasıl yapıyorlar? Hangi finansal ve politik yolları kullanıyorlar? Kimlerle ilişkileri var? Bu sömürüyü sistemik hale getiren başka hangi kurumlar var? Bunların da cevapları yok.

4. H maddesi bir tehdit içeriyor ki bu bence Filmmor'un "kapanma kararı" almasının arkasındaki temel sebeplerden biri. Zulme uğrayan kadınlar "**ellerindeki tüm ispat araçları ve tanıklılıklarla hukuki yollara başvurma haklarının saklı olduğunu**" belirtiyorlar. Yani "eğer üstümüze gelerseniz, kurumsal ve çevresel gücünüzü kullanarak bizi itibarsızlaştırmaya çalışırsanız biz de ortalığı karıştırırız." demeye getiriyorlar. Tamam, ama **niçin hukuki yollara başvurmuyorlar da bu haklarını "saklı" tutuyorlar? Haklarını niçin mahkemede aramıyorlar? Kimden ve neden korkuyorlar?** Bu sorulara kısmen de olsa W Kuşağı'nın 15 Şubat tarihli twitinde cevap bulabiliyoruz (Bold vurgu bana ait): "Sivil toplumun baskı altında olduğu, denetimlerden geçtiği bir dönemde **Filmmor'u bir kadın kurumu olması nedeniyle dava etmedik** ancak öyle görünüyor ki bunun kaygısını sadece biz taşıyormuşuz. Dava edildiğimiz takdirde, şahitler ve somut belgeler ile beraber mahkemede bulunacağız." Bu twitten anlıyoruz ki işçacılar Filmmor'u feminist bir kurum olması sebebiyle bir bakıma kayırıyor. Peki ama bunca şiddet gördükleri bir kurumu niçin kayırıyorlar? Bu, işçacıların "yıkmayı değil dönüştürmeyi" amaçladığını gösteriyor. Nitekim işçacılar JinNews'e verdikleri röportajda "*Filmmor'un kapatıldığı açıklandı. Siz ne düşünüyorsunuz?*" sorusuna şöyle cevap veriyorlar (Vurgu bana ait): "*Bu konuya dair başka yöntemler de geliştirilebilirdi ancak bunu tercih etmişler, onların bileceği iş.*"[6].

Metinde E maddesinde ifade edilen "Cendir Beşlisi"nin, C maddesindeki mağdurların özel bilgilerinin paylaşıldığı "3. kişiler" in kimler olduğu da belirsiz.

İfşaatlar Karşısında Filmmor'un Tepkisi

Filmmor 10 Şubat'ta başlayan ifşaatlara kurumsal olarak 4 gün sessiz kaldıktan sonra, yaptığı bir açıklamayla kapanma kararı aldı. Ancak benim görebildiğim kadarıyla Filmmor'a yapılan suçlamaların odağında yer alan isimlerden Ülkü Songül ve Prof. Dr. Hülya Uğur Tanrıöver ifşaata tepki gösterdi. Her ikisi de sosyal medya hesaplarından yaptıkları açıklamalarda ifşaatta yer alan suçlamaların "gerçek" olmadığını, iftira ve karalamalardan ibaret olduğunu belirtti. Prof. Dr. Hülya Uğur Tanrıöver 10 Şubat'ta doğrudan "Suçlamalara Yanıt" başlıklı bir duyuru paylaştı ve suçlamaları reddetti.

14 Şubat tarihinde ise Filmmor, "Filmmor'dan Veda" başlığıyla bir metin yayınlamaya kararını feshetme kararı aldı.

Burada ortaya şu soru çıkıyor: Songül ve Tanrıöver'in açıklamaları doğruysa, suçlamalar gerçeği yansıtmıyorsa Filmmor neden kendini fesh etme kararı aldı? Filmmor cenahından gelen hiç bir açıklama bu soruya cevap vermiyor.

Burada iki ihtimal var: İfşaatçıların iddiaları gerçek ve ellerinde iddialarını ispat edecek kanıtlar var. İkincisi ise "feminizmin queerleştirilmesi" operasyonuna direnemeyecek durumda olmaları. Bu ikinci ihtimali ayrı bir başlık altında ele alacağız. Tabii ki, bir üçüncü ihtimal de, Filmmor'un "ifşaatçı ekip" tarafından dönüştürülmesine izin vermemek için kapanma kararı almış olabilecekleri.

Peki Filmmor'un kapanma kararında hangi ifadeler yer alıyor? Özellikle "kapanma gerekçesini" nasıl açıklıyorlar? Filmmor'un açıklaması hayli kısa, toplam 6 cümleden oluşuyor:

"Filmmor'dan Veda

10 Şubat'tan beri dayatılan söz söyleme mecburiyetini de dijital 'cadı mahkemelerini' de reddediyoruz. Çünkü feminist hukuk ve kooperatif dahilinde herhangi bir gündem, itiraz, talep, mekanizma söz konusu olmaksızın sanal ortamda örgütlenen bu 'kavga' bizim kavgamız değil.

Bu nefret ikliminin parçası olmamak için Filmmor'u kapatma kararı aldık. Kooperatifin tüm mali ve idari belgelerini açık hale getireceğimiz tasfiye işlemleri ile birlikte, kişisel hak arama sürecini resmi mahkemelerde devam ettireceğiz.

19 yıl süren bu yolculuğu mümkün kılan yol arkadaşlarımıza böyle veda etmek istemezdik ama kurumlar, kişiler gelir geçer, düş sürer.

Yeter ki iyilik, sağlık, esenlik olsun."

Bu açıklama hakkında bir şeyin altını çizmek istiyorum. "10 Şubat'tan beri dayatılan söz söyleme mecburiyetini de dijital 'cadı mahkemelerini' de reddediyoruz." deniyor metinde. Açık söylemek gerekirse "cadı mahkemeleri" ifadesini görünce güldüm kendim kendime; şiddeti ifşa ve hak arama feminist bir kuruma yönelince; kadın da olsanız, feminist de olsanız "beyanınızın" üç kuruş değeri olmuyor, "cadı" oluveriyorsunuz! Hani Mehmet Ragıp Paşa'nın çok güzel bir mısra-ı bercestesi var: "*Şecaat arz ederken merd-i kipti sirkatin söyler*". Aynen öyle bir durum.

Kapanma nedenini ise bir cümleyle açıklamış: "*Bu nefret ikliminin bir parçası olmamak için Filmmor'u kapatma kararı aldık.*"

Bu sözün "boş" bir söz olduğunu söylemeliyim. Eğer bu nefret ikliminde haklıysanız, yapmanız gereken, kapatma kararı değil, yasalar önünde hakkınızı aramanız ya da hesap vermenizdir. Ama bunu yapmıyor ya da yapmaya cesaret edemiyor Filmmor. Çünkü muhtemelen böyle bir süreç başlasa bilinmeyen, görünmeyen daha pek çok şey açığa çıkacak. Öyle anlaşılıyor ki, Filmmor boyun eğmeyi tercih ediyor ve bu tavrıyla kendilerine yöneltilen suçlamaları bir

bakıma kabul etmiş oluyorlar. Ya da kurumu fesh ederek, bütün suçlamalardan "yırtmayı" amaçlıyorlar.

Bu noktada medyanın ve feminist yapıların olayları nasıl gördüğüne de kısaca değinmek gerekiyor.

"Filmmor kendini fesh ederek, kendisine yöneltile suçlamalardan kurtulamaz", "Filmmor'daki sistematik ayrımcılığa ve kadınlara yapılan şiddetin takipçisiyiz", "Filmmor'un yaptığı, kaçmak, suç aletlerini saklamak, olay mahallindeki delilleri karartmaktır, buna izin vermeyeceğiz!" ya da,

"Filmmor'a yapılan suçlamaların arkasında kimler var?", "Filmmor'un yıpratılmasına izin vermeyeceğiz!" türünden açıklamalar olduğunu bekliyorsanız yanılıyorsunuz. Sosyal medyada kıyametler kopmasına rağmen, yaklaşık 20 yıllık bir kurum kepenk indirmeye zorlanmasına rağmen, kurumlar ve medya olaya hayli mesafeli yaklaştı. Ne bir bildiri, ne basın açıklaması ne de Filmmor'la kurumsal bir dayanışma. Hiç biri olmadı, en azından ben görmedim. Sizce de çok tuhaf değil mi? Türkiye'nin en önemli feminist kurumlarından biri adeta bir "pelikan darbesine" maruz kalıyor ama feminist medyanın ve feminist yapıların sesi çıkmıyor. Acaba neden? İşte bu nokta, olayların bir "güç ve iktidar mücadelesi" penceresinden okunmasını da gerekli kılıyor. Çünkü Filmmor'un kapatılması, feminizmin queerleştirilmesi sürecinde önemli bir kazanım olarak görünüyor.

İfşaatların Stratejik Anlamı ve Feminizmin Queerleştirilmesi

Başlangıçta da ifade ettiğimiz gibi, yapılan ifşaatlar feminist yapıların içindeki kirli çamaşırlara işaret etmekle birlikte gerçekte bir iktidar ve güç mücadelesinin uzun zamandır devam eden bir yansıması. 2015'te yapılan ifşaatla yer alan kritik ifadeleri yeniden hatırlamakta fayda var: İfşaat, "**siyasal pozisyonları bile belirleyen**" "**otoriterleşmiş bir iktidar**" dan bahsediyordu. Bu ifadeler ortada bir "güç ve iktidar" mücadelesinin olduğunu gösteriyor. Peki ama iktidar mücadelesinin tarafları kimler ve devam eden bu kavgayı kim kazandı/kazanacak?

Feminizm içindeki ayrışmalar aslında uzun zamandan beri devam ediyordu. Amargi'nin 2011 ve 2012'de gerçekleştirip kitap olarak yayınladığı "Feminizm Tartışmaları"nın en sıcak gündemlerinden biri de "feminizmin öznesi" tartışmalarıydı. Konu hayli detaylı. Nihayet dergisinde yayınlanan "İnsan Sonrası Dönemde Cinsiyet, Beden, Varlık" yazımızda ve Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi'nde Nisan 2019'da gerçekleştirilen "Toplumsal Cinsiyet Kavramını Ko-

nuşmak" başlıklı çalıştayda yaptığım sunumda bu tartışmalara kısmen dikkat çekmişim. Çok kısaca bu ayrışmanın anahatlarını şu şekilde açıklayabiliriz:

Queer teori ve posthümanizmin getirdiği eleştiriler ve ortaya koyduğu pratikler feminizmi uzun süredir "kadın cinsiyetini" sorgulamaya davet ediyor. Bu tartışmanın kökeninde Judith Butler'ın Cinsiyet Belası isimli feminizmi queerleştiren çalışmasının önemli bir payı olduğunu da ekleyelim. Kuşkusuz bu sorgulama feminizmin varoluşsal bir krize sürüklenmesini beraberinde getirebilecek bir şeydir. Bunun farkında olan feminizmin içindeki bir kanat (özellikle radikal feminizm) "kadınlar vardır!" sloganında somutlaşan geleneksel öznesinden vazgeçmek istemiyor. Bu da "trans" kimliklerin cinsiyetiyle ilgili bir tartışmanın içine sürüklüyor onları. Ayrışmanın odağında yer alan sorulardan biri şu: "Trans kadınlar kadın mıdır?"

Radikal feministler cinsiyet değiştirip kadın olmuş trans bireylerin "kadın kategorisinde" değerlendirilemeyeceklerini düşünüyor. Bir kaç yıldır 8 Mart gece yürüyüşlerinin en önemli kavga sebeplerinden biri de bu düşünce. Bazı feminist gruplar trans bireyleri yürüyüş kortejlerine "biyolojik kadın" olmadıkları gerekçesiyle almak istemiyor. Örneğin 2013'te Türkiye'deki feminist hareketin önde gelen isimlerinden Ayşe Düzkan gece yürüyüşünde transların yürüyüş kortejinden çıkarılmasını istemiş, onların erkek geçmişlerine vurgu yaparak, "biyolojik kadın" olmadıklarını söylemişti. Bunun üzerine İstanbul LGBT sert bir basın açıklaması yaparak Ayşe Düzkan'ı "özcü" ve "transfobik" olmakla suçlamıştı. Konunun anlaşılması için açıklamadan bir bölümü aktarmak istiyorum (Bold vurgular bana ait):

*"Hareketin içinden veya dışından hiçkimsenin bu tür transfobik söylemlerine sessiz kalmıyoruz. Ayşe DÜZKAN'ın **özcü** bir dille **beden geçişi** yapmış transseksüel kadınların güya erkek geçmişi olduğunu vurgulaması ve gene **özcü** bir tavırla bir transseksüel kadının sinirli olma halini geçmiş ve erkek metaforları ile belirtmesi cinsiyetçi ve transfobiktir. Ayşe Düzkan, ben kadınım diyen herkes kadın mı oluyor, metafizik bu, gerçek değil" diyerek beden geçişi yapmamış kadın arkadaşlarımızın beyanını yok saymıştır. Evet, bizler tüm cinsiyet kimliklerinin politik zemin dışında "metafizik" olduğunu, kurgusal olduğunu, **performans** olduğunu ve kimsenin tekelinde olmadığını biliyoruz. Ayşe DÜZKAN biyolojik kadın cinsiyetini "gerçek", beden geçişi yapmamış **bir trans kadının beyanını** "metafizik, fizik ötesi, gerçek dışı" saymıştır. Bu biyolojik cinsiyetçi tutum hiyerarşidir ve transfobiktir. Beyanımız ancak Ayşe DÜZKAN'ın biyolojik cinsiyeti kadar "metafizik"tir. Ve bir kere daha: Sakallı, penisli kadınlar vardır!"*

Ayşe Düzkan bu bildiriye verdiği cevapta, öne sürülen iddiaların çoğunu reddetti. Ancak Düzkan'ın cevabında "transfobik" olarak damgalanma kaygısının dikkat çekici olduğunu not etmek istiyorum.

Bu açıklamada özellikle "*bir trans kadının beyanı*" ifadesine dikkat çekmek istiyorum çünkü tartışmanın içeriğini anlamak açısından bu ifade önem taşıyor. Bu ifade İngiltere'de de son yıllarda tartışma konusu olan "cinsiyetin tanınmasında beyanın esas kabul edilmesi" düşüncesine gönderme yapıyor. Trans bireyler, queer teorisinin de temel argümanlarından olan "non-binary" bir konumu savunuyorlar. Yani iyi-kötü, güzel-çirkin, kadın-erkek, insan-hayvan gibi "ikili karşıtlıkların olmadığı" akışkan bir cinsiyet/cinsellik ve değer algısından yanalar.

Ancak yukarıda da söylediğim gibi, bu düşünce feminizmin elinden "kadın" kategorisinin alınması, kadın cinsiyetinin anlamsızlaşp, buharlaşması anlamına da geliyor. Dolayısıyla Ayşe Düzkan gibi feministler buna itiraz ediyor. Queer akım ise, bunları TERF olarak damgalıyor.

Özetleyecek olursak, "ifşaatçıların" daha çok yeni kuşak feministler olduğu anlaşılıyor. Kendilerine "kesişimsel feministler", "queer feminizm", "trans feminizm", "vegan feminizm", "özgürlükçü feminizm" gibi tanımlamalar getiren bu "genç feministler" eski kuşak feministleri "özcülük" yapmakla, "muhafazakâr" olmakla, "türcü olmakla" vs. suçluyor. Şu sıralar güncel olan suçlama TERF (Trans-exclusionary radical feminism/Transları Dışlayıcı Radikal Feminizm) suçlaması. Özellikle son tartışmalarda, feminizmin felsefi/teorik temelleriyle ilgili pek çok çalışmaya imza atmış olan Prof. Dr. Zeynep Direk gibi "eski kuşak feministler" TERF olmakla suçlanıyor ve "genç feministler" tarafından sosyal medyada linç ediliyor.

Burada bir parantez açıp, kişisel bir gözlemimi paylaşmak istiyorum. Sosyal medya hesaplarında dönen tartışmaları, yorumları okurken özellikle ifşaatçı "genç feministlerin" dil ve üsluplarından irkildim. Özellikle Zeynep Direk'e yönelik hakaret, alay ve damgalamalar havada uçuşuyordu. Tabir-i caizse "tekfirci" bir dile sahipler. Saldırgan ve ufak bir şey için "gözlerini karartabilecek" mafyatik bir görünüme sahipler. Eski kuşaklar, "genç feministlerin" bu tutumundan çok rahatsızlar. Zeynep Direk ve Öznur Karataş'ın twitter'da yaptıkları dertleşme bu bakımdan ilginçti:

Zeynep Dilek: "*Öznurcum bunlar gerçekten saygısız gençler. Ben çok az tanıyorum filmmor'u da Melek'i de [Melek Özman], ama filmmor'a gittiğimde bunları görünce Melek'in çabalarını takdir ettim. Başkası uğraşmaz bunlarla, işe de almaz. Şimdi verdiği desteğin, yaptığı iyiliklerin cezasını görüyor olsa gerek.*"

Öznür Karataş: *"Ah hocam saygısız gençler diyerek yine yüce gönüllük etmişsiniz. Ben gördüm son 2 yıldır tam olarak nasıl bir yalan ve iftira mekanizması işlediğini. Kimse kusura bakmasın hiçbir kadın yargısız infaza kurban gitmeyecek. Bunu herkesin artık yüksek sesle söylemesi lazım."*

Aslında olup biten şeyler aynı zamanda çok ironik. Feminist hareket uzun yıllardır LGBT hareketle işbirliği yapıyor. İşbirliği demek çok doğru değil aslında, feminist hareketler LGBT hareketin adeta taşıyıcılığını yaptı, yapıyor. Bu, "patriyarkaya karşı dayanışma" şeklinde rasyonalize ediliyordu. Ama bugün feminizmin varoluşunu üzerine oturttuğu "kadın" kategorisi, büyümesine destek oldukları trans hareket tarafından tehdit ediliyor. Daha açık bir ifadeyle söyleyecek olursak, trans hareket feminizmin ismini bırakıyor ama varlığını tasfiye ediyor. Bu yazıda çok değinemedik ama feminist hareketin hayvan hakları aktivizmi tarafından da kuşatıldığını belirtmek gerekir. Onlar da feministleri kıyasıya eleştiriyor, "et ve et ürünleri yiyen" birinin feminist olamayacaklarını söyleyip, vegan olmayan feminizmi "türcülükler" suçluyor.^[7] Hayvan hakları aktivizmi vegan olmadan feminist olunamayacağını söylerken, LGBT hareket de queer olmadan feminist olunamayacağını söylüyor.^[8] Rosi Braidotti gibi posthümanistler ise, kadın şöyle dursun "insan" gibi kategorilere karşı çıkıyor.

Bu arada Filmmor tartışmaları devam ederken ilginç bir gelişme daha yaşandı Boğaziçi Üniversitesi, devam eden protestolar ve LGBT'lere yapılan baskı gündemiyle Judith Butler'la youtube'dan bir canlı yayın yaptı. Butler'ın gelişi TERF'lerin mağlup etmenin kutlamasına dönüştü. Dinleyiciler program boyunca konuşmanın içeriğinden daha çok, Zeynep Direk'le alay etmekle, tahkir etmekle meşgul oldular.

Sonuç: Kim Kazandı ve Bundan Sonra Ne Olacak?

Her şeyden önce bütün bu yaşananlar "kadına şiddet" kavramının bir enstrüman olduğunu bütün yalınlığıyla ortaya koyuyor. Eğer kadına şiddeti önlemek amaç olsaydı, kim tarafından ve kime yapıldığına bakılmaksızın Filmmor meselesi ülke ve hatta dünya gündemine oturması gerekirdi. Ne var ki öyle olmadığını görüyoruz. Ama yazının önceki bölümlerinde de vurguladığım gibi bu gelişmelerin stratejik anlamı daha önemli.

Türkiye'de de küresel süreçle paralel olarak toplumların queerleştirilmesi süreci devam ediyor. Bu süreç, cinsiyeti, bedeni, varlığı, ahlakı, değer yargılarını "ikili sistemden" çıkarıp akışkan, çoğul, kimliksiz ve sürekli dönüşüme açık bir hale getirmeyi amaçlıyor. Bu da kuşkusuz, çok küçük parçalara ayrılmış ve sürekli yeniden bölünüp, kendi içindeki çatışma koşullarını da sürekli yeniden üreten bir toplumsallık anlamına geliyor.

Son yapılan ifşaatlar ve Filmmor'un kapanma kararı queer projenin Türkiye'de güçlü olan taraf olduğunu gösteriyor. Bu yaşananlar ve gelinen nokta, daha önceki bazı yazılarımızda da ifade ettiğimiz gibi, asıl sorunun "kadına şiddet" olmadığını, hatta "kadın" olmadığını gösteriyor. Klasik feminizm tasfiye ediliyor, yerine kadın-erkek, insan-hayvan, canlı-cansız gibi varlık kategorilerini bulanıklaştıran, aralarındaki sınırları silen ve her şeyi kimliksizleştirip, küresel müdahalelere açık hale getiren queer bakış açısı yerleşiyor.

Peki bu geleneksel feminizmin biteceği ya da LGBT hareketlerin daha güçleneceği anlamına mı geliyor? Hayır. Yapılmak istenen "bitirmek" değil, terbiye etmek diye düşünüyorum. Ama queerleşmeye direnenler olursa şüphesiz tasfiye edilecektir. Ama ben direnebileceklerini çok zannetmiyorum. Gelişmeler de direnebileceklerini göstermiyor.

Öte yandan bu hareketlerin hiç birinin "homojen" olma şansı yok, her biri zaman içinde daha küçük parçalara bölünecek ve daha marjinal akımlar (bitki hakları aktivistleri, zoofilikler, pedofilikler, ensest yanlıları vb) tarafından baskılanacak ve onları kabule zorlanacaklardır. Bu hareketlerin kitleleşme şansları da düşüktür ama her zaman için merkezde olanlara "ayar" veren mobil güçler olarak kullanılacaklardır. Marjinal olan, demokrasinin standardını/kalitesini ölçmek için referans noktası olacaktır. Marjinal olanın merkezi hedefleyen bir gücü olmasa da merkezdeki gücü "aşındırma ve huzursuz etme gücü" vardır.

Bütün bu küçük ve kendi aralarında çatışmalı/çelişkili gruplar posthümanist dönemin varlık hiyerarşisini buharlaştıran çatısı altına toplanacak gibi görünüyor. Bu noktada İstanbul Sözleşmesi'nde yer alan ve bazılarının "sadece bir yerde geçiyor" diyerek küçümsedikleri "cinsel yönelim" ve "toplumsal cinsiyet kimliği" kavramları daha bir önem kazanıyor. Bu yazıda aktardıklarım ve yaşanan gelişmeler 81 maddelik sözleşmedeki o iki ifadenin küçük ama "güçlü" konumuna işaret ediyor.

---

[1] <https://t24.com.tr/haber/filmmorda-ayrilik-gerekceler-emek-somurusu-mobbing-ucret-adaletsizligi-dengesiz-iliskiler,311199>

[2] <https://m.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/226202-altin-bamya-nin-kazanani-turkiye-film-endustrisininin-tamami>

[3] <https://filmmor.org/wp-content/uploads/2018/07/16.-filmmor-katalog-web.pdf>

https://filmmor.org/wp-content/uploads/2018/11/15_Filmmor.pdf

https://filmmor.org/wp-content/uploads/2018/11/14_Filmmor.pdf

<https://filmmor.org/wp-content/uploads/2018/09/13.-festival-katalog.pdf>

http://filmmor.org/wp-content/uploads/2018/11/4_katalog.pdf (Son erişim tarihi: 10 Mart 2021)

[4] <https://t24.com.tr/haber/filmmorda-ayrilik-gerekceler-emek-somurusu-mobbing-ucret-adaletsizligi-dengesiz-iliskiler,311199>

[5] <https://gazetekarınca.com/2021/02/filmmordan-ayrılan-kadınlar-sistemik-siddet-ve-ayrımcılığa-maruz-bırakıldık/>

[6] <http://jinnews16.xyz/TUM-HABERLER/content/view/157396>

[7] <https://www.youtube.com/watch?v=DXCQRhTrvUI>

[8] <https://kaosgl.org/haber/queer-olmayan-bir-feminizmin-imkansızlığı-üzerine>